

Vědní obor

„Týlové zabezpečení vojsk“ a jeho klasifikace

Ekonomická stránka války je zahrnována do pojmu válečné hospodářství, válečná ekonomika. Zabývá se otázkami přestavby národního hospodářství pro potřeby války, rozšířenou reprodukci v průmyslu, zemědělství, dopravě, obnovou hospodářství, organizací práce, mzdovou a cenovou politikou, obratem zboží, rozpočtem, plánováním za války ap. Válečná ekonomika zkoumá problém přípravy celého národního hospodářství pro válku již v míru. Zabezpečuje materiální zdroje k vedení války a z tohoto hlediska formuluje úkoly pro národní hospodářství. Staví požadavky na výrobu vojenského materiálu a na přípravu hospodářské mobilizace. Realizace těchto požadavků je záležitostí vedení státu. Válečná ekonomika je partnerem strategie, jež řídí komplexně všechny mocenské prostředky státu. Strategie stanoví cíle války, jakož i obecné způsoby jejich dosažení. Strategie posuzuje válku vcelku, vojensky, politicky, hospodářsky. Válečná ekonomika v době války zasahuje do všech sfér národního hospodářství. Jeho funkcí ve vztahu k ozbrojeným silám je opatřit pro ně všechny prostředky nezbytné k přípravě a vedení ozbrojeného zápasu, usilovat o vyváženost potřeb a zdrojů.

Prostředky, určené k zabezpečení potřeb ozbrojených sil ve sféře jejich realizace formou bojové přípravy a zvláště pak

formou ozbrojeného zápasu, nepostupují ke konečné spotřebě přímo, ale zprostředkovaně, **systémem týlového zabezpečení**. Efektivní hospodaření s těmito prostředky můžeme chápat jako ekonomickou stránku činnosti ozbrojených sil. Kromě toho ozbrojené síly ve svém rámci realizují i další ekonomickou činnost, která má své specifické rysy dané zvláštností podmínek, v níž ozbrojené síly svou funkci plní. K takové ekonomické činnosti patří např. výroba, opravárenství, doprava apod. Ekonomická stránka činnosti ozbrojených sil je zahrnována pod pojmem „týlové zabezpečení vojsk“. I když tento pojem přesně nevyjadřuje funkci spojenou s ekonomickou činností ozbrojených sil a mohl by být hledán i jiný termín (např. ekonomika vojsk nebo zabezpečení vojsk nebo vojenské služby), přece jenom s ohledem na jeho vžitost budeme i nadále používat pojem „týlové zabezpečení vojsk“. Pod tento pojem zahrnujeme materiální, technické, zdravotnické zabezpečení ozbrojených sil a různé další činnosti v rámci ozbrojených sil, které slouží k zabezpečení jejich bojové činnosti.¹⁾

Podstatným úkolem týlového zabezpečení vojsk je předem prokalkulovat potřebu prostředků a služeb nezbytných k za-

¹⁾ Toto vysvětlení pojmu neznamena jeho definici.

bezpečení požadované činnosti ozbrojených sil a prostřednictvím válečné ekonomiky usilovat o realizaci těchto potřeb vzhledem k potenciálu země nebo koalice a k předpokládané výkonnosti systému týlového zabezpečení v daném čase a prostoru.

Týlové zabezpečení vojsk je tedy funkčním článkem spojujícím v materiální sféře ozbrojené síly a ekonomiku státu. Funkce týlových zabezpečení, tj. uspokojování potřeb ozbrojených sil v hmotných prostředcích, zařízeních a službách nemá v sobě nic specificky vojenského. Opatřování, udržování, skladování, obhospodařování, rozdělení a ochrana prostředků jsou ekonomické činnosti, probíhající i na jiných úsecích národního hospodářství. Teprve ve spojení s činností ozbrojených sil, a jejich posláním získávají specificky vojenský obsah, protože se realizují ve zcela jedinečných specifických podmínkách ozbrojeného zápasu nebo se k realizaci v těchto podmínkách připravují. V důsledku toho je týlové zabezpečení vojenským prvkem v ekonomice a ekonomickým prvkem v bojové činnosti vojsk.

Týlové zabezpečení vojsk v ozbrojeném zápase vedeném ať již konvenčními nebo nekonvenčními formami a způsoby se uskutečňuje na základě společných obecných principů. Specifika jejich realizace závisí na zvláštnostech té nebo oné formy a způsobu vedení ozbrojeného zápasu, na tom neb onom stupni rozsahu použití sil a prostředků (taktickém, operačním) a těch nebo oněch podmínkách, které průběh a vedení ozbrojeného zápasu ovlivňují. Strategie jako kategorie vojenského umění je oblast, kde se stýká týlové zabezpečení vojsk s válečnou ekonomikou. Strategie je jedním z určujících činitelů pro činnost systému týlového zabezpečení vojsk.

Týlové zabezpečení vojsk s ohledem na možnosti personálu, techniky a s využitím racionálních metod řízení usiluje o dosažení maximální efektivity. Řídí se určitými pravidly s cílem, aby se s přidělenými prostředky hospodařilo úspěšně v souladu se stanovenými normami a účelně.

Jako prostředku k zjišťování skutečného stavu a jeho hodnocení využívá účetnictví, statistiky, kalkulace nákladů a výkonu, kontrolní a rozborové činnosti. K dosahování vyššího stupně efektivity a k racionalizaci týlového zabezpečení vojsk slouží metody operačního výzkumu. Úsilí po racionalizaci práce celého systému týlového zabezpečení je nepřetržitým procesem, jehož cílem je stále zvyšování výkonu při stejných nebo nižších nákladech sil a prostředků. Racionalizace se tudíž týká jak personální, tak i morální sféry činnosti systému týlového zabezpečení. Cílem racionalizace v oblasti týlového zabezpečení vojsk je vytvořit optimální podmínky pro činnosti týlu a ozbrojených sil s využitím prostředků, které jsou k dispozici.

Při posuzování problému efektivity činnosti týlového zabezpečení se setkáváme s řadou složitých otázek. Běžně se efektivnost jakéhokoli systému hodnotí podle dosahovaných zisků nebo ztrát. V civilním sektoru má spotřebitel obvykle možnost volby dodavatele prostředků nebo služeb. Přitom se řídí většinou hlediskem nákladovosti. Ve sféře týlového zabezpečení vojsk je tomu zcela odlišně. Spotřebitel, tj. jednotka, útvar, svazek, je prakticky zbaven možnosti takové volby.

V ozbrojených silách existují také jiná kritéria hodnocení efektivity než jen nákladovost. Bojeschopnost vojsk, jež je cílovou činností týlového zabezpečení, nelze hodnotit jenom v penězích, ve finančních nákladech. Při hodnocení činnosti týlového zabezpečení nemůžeme tudíž vycházet jen z úvahy o rentabilitě. Půjde spíše o posuzování produktivity a efektivity zásobování, dopravy, ekonomie ve spotřebě prostředků s ohledem na dosažený stupeň bojeschopnosti vojsk.

Budeme-li např. hodnotit efektivnost dopravy v tunokilometrech, jak je tomu v civilním sektoru, pak se může stát, že doprava se bude snažit přednostně přepravovat těžké náklady, zcela vytěžující únosnost vozidla a na velké vzdálenosti. Při přepravě lehkých a objemných materiálů jako je např. výstrojní nebo spojovací ma-

teriál, by z tohoto hlediska byla efektivnost dopravy nízká.

Rozhodující kritérium efektivnosti systému týlového zabezpečení bude včasné dodání požadovaných zásob, zařízení a služeb spotřebiteli. Přitom bude mnohdy nezbytné využít i ten nejnákladnější druh dopravy k přepravě poměrně levného materiálu. Z toho důvodu produktivnost a efektivnost práce týlu nemohou být hodnoceny samy o sobě, ale v závislosti a v harmonické jednotě s dosahovaným stupněm bojeschopnosti zabezpečovaných vojsk. Posuzování ekonomie sil a prostředků v systému týlového zabezpečení vojsk je proto velmi složité. Bude nutné hledat kritéria a metody hodnocení vztahu mezi vynaloženými prostředky a cílovým efektem v týlovém zabezpečování vojsk.

Pojem týlové zabezpečení vojsk můžeme chápat a vysvětlovat jednak z hlediska institucionálního a jednak z hlediska objektivní reality ozbrojeného zápasu, což lépe odpovídá potřebám vědeckého zkoumání.

Institucionální hledisko omezuje sféru působení týlového zabezpečení jen na ty funkce, které přímo řídí zástupce velitele pro týl. Toto podstatné zúžení obsahu pojmu týlového zabezpečení vyplývá ze současného rozdělení kompetencí v současném modelu řízení našich ozbrojených sil.

Hledisko, respektující potřebu vědeckého zkoumání vychází z principu, že funkce týlového zabezpečení je uspokojovat potřeby ozbrojených sil ve hmotných prostředcích, zařízeních a službách. Týlové zabezpečení tak vytváří podmínky k udržení bojeschopnosti ozbrojených sil a plnění stanovených úkolů. Týlové zabezpečení vojsk je základní podmínkou realizace jejich bojového potenciálu. Bojový potenciál vojsk se realizuje spotřebou lidí, techniky a materiálu (hmotných prostředků) při ničení nepřítele. Použití hmotných prostředků palbou a pohybem má své zákonitosti. Je impulsem, hybnou silou, která uvádí do pohybu celý systém týlového zabezpečení vojsk. Týlové zabezpečení zjiš-

tuje potřeby vojsk v hmotných prostředcích, zařízeních a službách, tyto opatřuje, udržuje a rozděluje. Oblast týlového zabezpečení vojsk objektivně a reálně existuje a je ovládána jinými zákonitostmi než oblast ničení (palby a pohybu). Z toho důvodu se oblast týlového zabezpečení vyděluje jako samostatný vědní obor vojenské vědy a to obor relativně autonomní.

Relativnost autonomie oblasti týlového zabezpečení je dána jeho závislostí na vnějších okolnostech a podmínkách. Na činnost týlového zabezpečení mají přímý vliv především formy a způsoby použití ozbrojených sil, úsilí nepřítelů k izolaci bojiště apod. Týlové zabezpečení vojsk má s ohledem na svoji funkci silnou tendenci k integraci s taktikou a operačním uměním, posuzovanými opět z funkčního hlediska. V realitě ozbrojeného zápasu je taková integrace ztělesněna, syntetizována v osobě velitele naprosto nezbytnou podmínkou harmonického a jednotného úsilí obou oblastí. Týlové zabezpečení vojsk, chápáno jako vědní obor, má tendenci k diferenciaci od ostatních oborů vojenské vědy pro své specifické zákonitosti, jimiž musí být adekvátní i výzkumné metody. Vztah mezi vědeckým důkazem a hypotézou je v oblasti týlového zabezpečení v jiných proporcích než je tomu v oborech vojenského umění. Je tomu asi obdobně tak jako v řízení vojsk, kde má významné místo umění, intuice velitele. Řízení týlu se opírá více o prokalkulovaná fakta.

Týlové zabezpečení vojsk jako vědní obor využívá výsledky nejen vojenské vědy, ale bezprostředně i jiných věd. Jejich výsledky mohou být do vědního oboru týlového zabezpečení transformovány vojenskou vědou. Ale naopak i závěry a požadavky vojenské vědy k těmto oborům mohou být transformovány vědním oborem týlového zabezpečení vojsk. Např. konstrukce prostředků pro manipulaci s materiálem bude ovlivňována požadavky týlového zabezpečení, v nichž jsou odraženy i požadavky vojenské vědy. A naopak vojenská psychologie bude do týlového zabezpečení asi pronikat cestou vojenské vědy.

Vědní obor týlové zabezpečení vojsk však především respektuje výsledky dosažené ve vědních oborech strategie, operační umění, taktika a transformuje jejich vliv na vlastní předmět zkoumání, a to především ve své aplikované části. Obdobně je tomu i v ostatních oborech vojenské vědy, jako je především vojenské vyučování a výcvik, výstavba a organizace ozbrojených sil a obecná teorie vojenské vědy. **Vývoj v oblasti týlového zabezpečení je silně ovlivněn i vojenskou doktrínou.** Vojenská doktrína sama o sobě je odrazem společenských, ekonomických, politických a historických zvláštností státu ve sféře vojenství. Má úzký vztah k vojenské vědě. Tento vztah mezi vojenskou vědou a vojenskou doktrínou je dialektický. Vojenská doktrína vychází ze závěrů vojenské vědy a současně má vliv na její rozvoj. Vedle vojenské doktríny můžeme hovořit o **doktríně týlového zabezpečení vojsk**, jako o soustavě názorů velení armády na funkci, formy a způsoby týlového zabezpečení v konkrétních podmínkách ozbrojeného zápasu a na principy výstavby týlu. Vztah mezi doktrínou a vědním oborem týlového zabezpečení je analogický vztahu vojenské doktríny a vojenské vědy.

Vědní obor týlové zabezpečení se pro-sazuje jako samostatný nejen svým obsahem, ale i svým rozsahem. Jedním ze základních projevů vědecko-technické revoluce ve vojenství je právě ta skutečnost, že vojska, jako představitelé palby a pohybu mohou stále méně fungovat samostatně, nezávisle na týlovém zabezpečení. Intenzivní a nepřetržitě týlové zabezpečení je stále významnější podmínkou úspěšné bojové činnosti vojsk. A tak se bojový systém (systém ničení) **stává zcela závislý na systému týlového zabezpečení. A naopak existence systému týlového zabezpečení je bezpochyby podmíněna existencí bojového systému (systému ničení).** Oba tyto systémy jsou vzájemně závislé. Jednota jejich úsilí vyplývá z jednoty cílů ozbrojeného zápasu. Přitom je nutné dále vidět časovou a prostorovou shodu bojové

činnosti vojsk s činností týlového zabezpečení.

Můžeme proto usuzovat, že s rozpadem jednoho systému zaniká i systém druhý jako systém. Slovo systém je zde použito jako výraz označující vzájemnou spojitost. Systém týlového zabezpečení je složen z řady vzájemně souvisejících prvků (částí), které jsou ve vztahu interakce. Při tom je nutné si uvědomit, že za systém lze považovat např. zásobování PHM. Systém vyššího stupně (řádu) je systém materiálního zabezpečení. A systém nejvyššího řádu je systém týlového zabezpečení. Systém týlového zabezpečení je opět částí systému vyššího řádu. Systém lze tedy rozšiřovat v systému vyššího stupně nebo naopak jej redukovat na systémy nižšího řádu. Rozhodujícím hlediskem však zůstává, že prvky systému jsou ve vzájemných vztazích, že v jistém smyslu tvoří uzavřený celek. Jednotlivé prvky systému na sebe vzájemně působí, jakmile systém začne plnit funkci, pro niž byl vytvořen. Výzkum jakéhokoli systému, tedy i systému týlového zabezpečení, spočívá nejen ve zkoumání jednotlivých prvků systému, ale i ve zkoumání vztahu mezi nimi. Stav systému se mění v závislosti na realizaci a kvalitě realizace těchto vztahů. Vztahy mezi jednotlivými prvky systému vytvářejí síť, v níž se realizuje rozhodovací proces. Systém je rovněž v interakci s okolím (s jinými systémy).

Systém týlového zabezpečení je neobyčejně složitý pravděpodobnostní systém, o němž se nelze domnívat, že se jej někdy podaří plně popsat. Nemůžeme jej ani bezprostředně zkoumat. Jeho činnost v mírových podmínkách při cvičeních je jen neúplnou a hypotetickou imitací, jejíž platnost je krajně omezená. Nepomáhá tedy příliš potřebě výzkumu systému týlového zabezpečení v polních podmínkách. To však přesto neznamená, že by bylo účelné od jakéhokoli výzkumu upustit. Je řada systémů nižšího řádu, které jsou buď determinované nebo sice pravděpodobnostní, ale jednodušší, takže mohou být dosti přesně popsány. Poznání těchto systémů

SCHÉMA KLASIFIKACE VĚDNÍHO OBORU „TÝLOVÉ ZABEZPEČENÍ VOJSK“

Obecná teorie oboru:

Úloha a místo týlového zabezpečení ve vojenské vědě.

Předmět a obsah vědního oboru. Klasifikace. Výzkumné metody. Mezioborové vztahy.

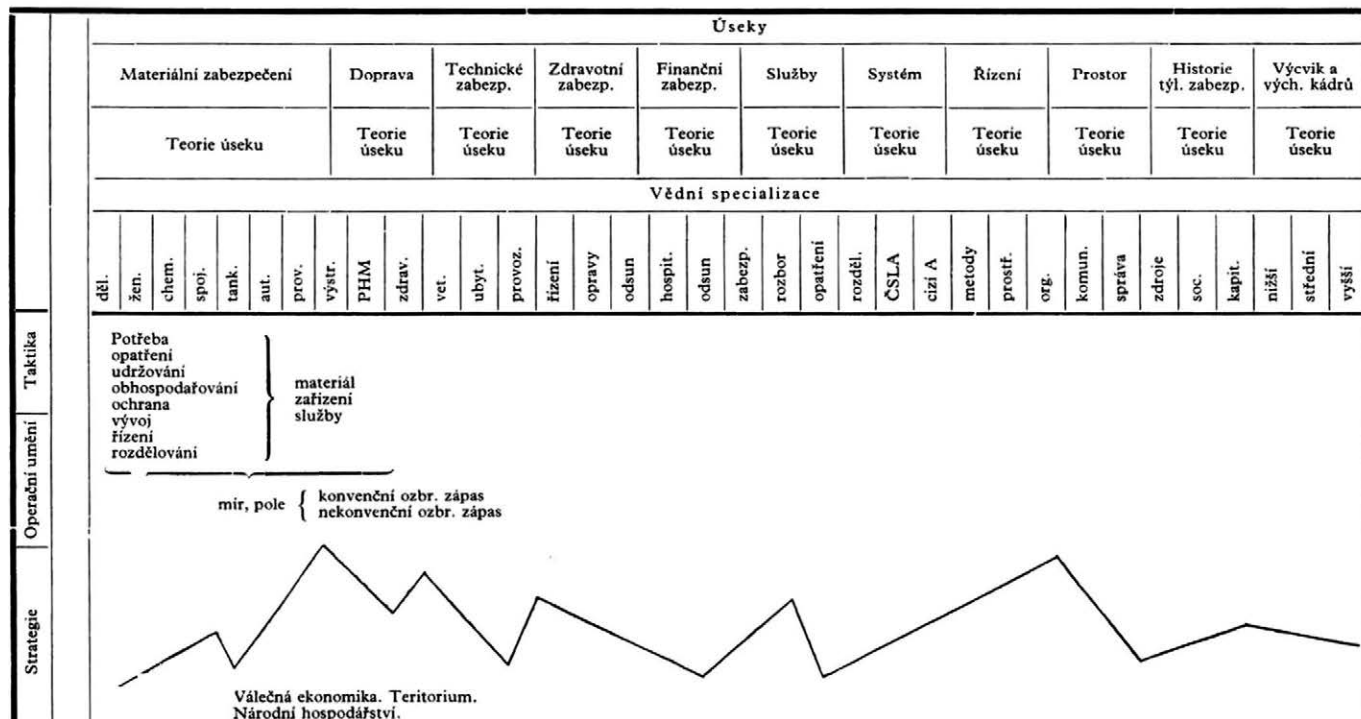
Obecné zákonitosti týlového zabezpečení.

Systém týlového zabezpečení.

Obecné otázky řízení týlového zabezpečení.

Perspektivy rozvoje vědního oboru.

Vědeckovýzkumná základna.

nižšího řádu umožní modelovat s určitou mírou platnosti systém týlového zabezpečení jako celek.

Kromě toho je nevyhnutelné studovat tendence, které skýtají historické zkušenosti minulých válek, jakož i v současné době probíhající národně osvobozenecké protiiimperalistické války.

Vraťme se ještě k místu vědního oboru týlové zabezpečení v systematice vojenské vědy. Již po mnoho let vojenská věda uznává takové kategorie jako je všeobecná taktika, operační umění a strategie. Není cílem tohoto článku polemizovat o této klasifikaci. Můžeme ji považovat za klasifikaci respektující jedno hledisko. Jsem však toho názoru, že **v současné době dozrávají podmínky k tomu, aby byl konstituován další samostatný vědní obor — týlové zabezpečení vojsk.** Tento vědní obor má svou teoretickou a aplikovanou část. Teorie týlového zabezpečení zkoumá úlohu a místo týlového zabezpečení vojsk jako spojovacího článku mezi národním hospodářstvím země (koalice) a ozbrojenými silami a jeho působení uvnitř ozbrojených sil. Vymezuje předmět a obsah svého zkoumání, klasifikuje jej, odhaluje a zobecňuje zákonitosti zkoumaných jevů v předmětné oblasti, studuje metody zkoumání svého vědního oboru a vymezuje vztahy k jiným příbuzným vědním oborům. Teorie týlového zabezpečení postihuje a zobecňuje

ekonomickou stránku činnosti ozbrojených sil. Vytváří tak obecnou teorii vědního oboru.

Vědní obor se dělí na vědní úseky a tyto opět na vědní specializace. Návrh na klasifikaci vědního oboru týlové zabezpečení vojsk je uveden na schématu 1. Propracování klasifikace vědního oboru je předmětem obecné teorie oboru. Vypracování obecné teorie oboru je záležitostí poměrně obsáhlé vědecké práce a proto uváděný návrh klasifikace má hypotetický charakter. Odráží hledisko diferencování jednotlivých úseků a specializací s ohledem na jejich obsahové odlišnosti a je rovněž ovlivněn současnou institucionální realitou. U jednotlivých úseků a specializací jsou naznačeny i problémové oblasti, které ukazují na předmět a obsah zkoumání daného úseku a specializace.

Aplikovaná stránka týlového zabezpečení analyzuje fungování systému týlového zabezpečení a jeho řízení v konkrétních podmínkách činnosti na taktických a operačních stupních při přípravě a vedení ozbrojeného zápasu.

Aplikace jsou vyvozovány z teoretického rozpracování každého vědního úseku a specializace. Jak uvádí schéma, prolínají celou sférou vědního oboru. Zde, v aplikované části, se nejvýrazněji projevují vazby k ostatním vědním oborům vojenské vědy.